

BİLİŞSEL GELİŞİM

Bilişsel Gelişim / BRUNER

Bruner; bilişsel gelişimi Piaget'e benzer benzer bir yapıda incelediğini söyler. Her ikisi de dünyaya ilişkin bilginin işlenmesi, kodlanması, sıralanması ve depolanması üzerinde durmuştur.

Eylemsel Dönem 0-3 Yaş

Çocuk çevreyi eylemleri ile anlar ve öğrenirler. Yetişkinlerde eylemsel dönem aracılığıyla öğrenebilirler.

İmgesel Dönem 3-7 Yaş

Bilgi imgelerle taşınır. (İmge - zihinsel resimler)Nesne, olay ya da durum nasıl algılanırsa zihinde o şekilde belirir. Görsel bellek gelişmiştir. Örnek: Ressam.

Sembolik Dönem 7+

Etkinlik ya da algının anlamını açıklayan semboller kullanır. Dil, mantık, müzik gibi alanların sembollerini kullanarak iletişim kurabilir. (Sayı, harf, notalar)Kısa cümlelerle zengin anlamlar oluşturur. (Atasözleri ve deyimler) Yetişkinlikle birlikte sembolik dönem kullanılır.

Bilişsel Gelişim /VYGOTSKY

Diğer kuramcılar bilişsel gelişimi biyolojik temeli olarak görürler. Vygotsky, bilişsel gelişimin sosyal yönüne dikkat çekmiştir. Çocuğun bilişsel gelişimi yetişkinlerin rolü büyüktür. Yetişkin ne kadar donanımlıysa öğrenme üzerinde o kadar etkili olur.

Yakınsal Gelişim Alanı

Ana-baba, akran ve öğretmen vb.

Gelişmeye Açık Alan

Bireyin kendi kendine ulaşabileceği bilişsel seviye ile yakınsal gelişim alanının yardımıyla ulaşabileceği bilişsel seviye arasındaki farktır.

Kendiliğinden Edinilen Kavramlar

Günlük yaşamda kullandığımız kavramlardır. (Tümdengelim yoluyla kazanılır)

Sonradan Kazanılan Kavramlar

Okul yaşantılarımız sonucu oluşan kavramlardır. (Tümevarım yoluyla kazanılır)

Yapı İskelesi

Yetişkinin bireye olayları ve fikirleri açıkladıktan sonra, öğrenmesi ve kendini geliştirmesi için serbest bırakmasıdır.

Bilişsel Gelişim / PIAGET

Kuramı tutarlı ve felsefi temelli olduğu için kabul görmüştür. Bilişsel gelişimde biyolojik alt yapının önemini vurgulamıştır. Birey dünyanın pasif bir alıcısı değil, bilgiyi kazanmada aktiftir. Çocuk iyi bir bilim adamı gibidir. Yaparak yaşayarak öğrenmeyi savunur. Evreleri evrenseldir. Evreleri hiyerarşik bir yapı izler. İlk üç evreye her birey ulaşır. 4. Evreye ulaşmak toplumsal isteğe bağlıdır.

Zeka

Çevreye uyum sağlayabilme ve başa çıkabilme yeteneğidir. Birey çevreye ne kadar çok ve çabuk uyum sağlıyorsa o kadar zekidir

Şema

Bireyin çevreyle etkileşimi sonunda oluşturduğu kolaylıkla tekrar edilebilen davranış ve düşünce kalıplarıdır.

Örgütlenme

Bireyin karşı karşıya getirdiği olduğu kavramları ve olayları birbiri ile tutarlı bütünler haline getirmesidir. Bir diğer ifadeyle elde edilen bilgilerin gruplandırılmasıdır.

Uyum Sağlama/Adaptasyon

Organizmanın içinde yaşadığı ortama ayak uydurması, uyum sağlama sürecidir. İki farklı süreçle oluşur.

a. Özümseme/Asimilasyon: Bireyin yeni karşılaştığı bir davranış ya da olguyu kendisinde hâlihazırda var olan şemalarla açıklamaya çalışmasıdır. Örnek: Çocuğun ilk defa gördüğü tavuğa hindi demesi

b. Uyumsama/Düzenleme/Akomodasyon: Bireyin yeni karşılaştığı bir durumu ya da olguyu kendisinde hâlihazırda var olan şemalarla açıklayamadığında yeni bir şema oluşturması ya da var olan şemayı değiştirmesidir.

Dengeleme

Bilişsel gelişim denge → dengesizlik → yeniden dengeleme ile gerçekleşir. Yeniden dengeleme için ya özümseme ya da düzenleme yapılır.

Fonksiyonel Değişmezler

Örgütlenme ve uyum sağlama bilişsel fonksiyonlar olduğu kadar, diğer gelişim alanları içinde gerekli olduğundan fonksiyonel değişmezler ya da değişmez ilkeler olarak adlandırılır. Piaget'e göre zeka dört faktörden etkilenir.

1. Olgunlaşma: Dönemler arası geçiş için önemlidir. Olgunlaşma yoksunluğunun bilişsel gelişim üzerinde etkili olduğunu savunmuştur.

2. Yaşantı: Yaşantı zenginliği zihinsel gelişimi hızlandırır. Yaşam zenginliği anne karnında başlar.

3. Toplumsal/Kültürel Aktarım: Toplum kültüründe kuşaklara aktarımı bireyin zekâsını olumlu etkiler,

4. Dengeleme: Denge → Dengesizlik → Yeniden denge (Dengeden yeni dengeye hızlı ulaşan daha zekidir.)

Duyu-Motor / Duyusal-Hareket Dönemi (0-2 yaş)

Bebeğin dış dünyayı keşfetmede duyularını ve psikomotor becerileri kullandığı için bu adı alır. Düşünmenin başlangıcı yani nesnelerin zihinde sembolleşmesi bu dönemde görülür. Bu evrede bireyde meydana gelen bilişsel beceriler şunlardır;

Birincil döngüsel Tepkiler (0-4 ay)

Çocuğun kendi bedenine yönelik tekrarlarıdır. Örnek: Parmak emme.

İkincil döngüsel Tepkiler(5-11 ay)

Çocuğun kendi bedeniyle nesneye tekrarladığı tepkilerdir.

Örnek: Elini yastığa sürme.

Doğadan ayrışma: Bebeğin kendi bedenini dış dünyadan ayırt edebilmesidir. (Varlığının bilincine varma)

Taklit: Çocuğun model karşısında iken modelin davranışlarını aynen tekrar etmesidir.

Ses Bulaşması: Ağlama sesi duyan bir bebeğin kısa bir süre sonra kendisinin de ağlamaya başlamasıdır.

Nesne sürekliliği: Bebeğin kendi görüş alanının dışında kalsa dahi nesnenin var olduğunu bilmesidir. Nesnelere görmese de zihninde devamlılığı taşıyabilir. 8-12 ayları arasında ortaya çıkar 18 aya kadar gelişmesi beklenir. Bu bellek gelişimin başlangıcıdır.

Nesne Kimliği: Bir nesnenin bir durumdan diğerine ya da bir günden başka bir güne değişmediğini anlayabilmesidir.

Üçüncül Döngüsel Tepkiler(12-18 ay)

Çocuğun kendi bir nesneyle bir başka nesneye yönelik tekrarlarıdır.

Örnek: Çocuğun oyuncak çekiş ile evdeki nesnelere vurması.

Hedefe Yönelik Davranış: İstemsiz kas hareketlerinden ve reflekslerden maksatlı davranışlara geçişir. Düşüncenin başlangıcı olarak kabul edilir.

Ertelenmiş taklit: Çocuğun önceden gördüğü bir davranışı aradan bir süre geçtikten sonra tekrara etmesidir.

İşlem Öncesi Dönem (2-7 Yaş)

İşlem ile mantıksal düşünme kastedilir. Yoğun zihinsel aktivitelerin görüldüğü dönemdir. Dil hızla gelişir.

1.Sembolik Dönem (2-4 yas)

Eylemden düşünceye geçişin ilk adımıdır. Dil gelişimi oldukça hızlıdır. Bu dönem çocuklarının hayal güçleri de gelişmiştir. Çocuk yapmış olduğu eylemleri içselleştirir ve sembolik şemalara dönüştürür. Göz önünde olmayan nesnelere sembollerle gösterir. Kullandıkları sembollerin anlamları çoğunlukla kendilerine aittir. Mantıkları değişken ve yüzeyseldir.% 80 ben merkezlidir.

a. Büyülü düşünme

Az gelişmiş bilince karşı çok gelişmiş hayal gücünün sonucu ortaya çıkan düşünce şeklidir. Çocuklar bazen hayalle gerçek ayırımı yapamayabilirler. Rüyalarını gerçek sandıkları da olur. Sihirli düşünme → sembolik oyun ve canlandırıcılığı ortaya çıkarır.

b. Sembolik Oyun

Çocuğun bir nesneyi amacının dışında kullanarak oyunlaştırmasıdır. Yani çocuk o anda ortamda var olmayan nesne-kişi yerine başka bir sembol kullanır. Hayali arkadaşta bu kapsamda alınabilir. Hayali arkadaş insan yada hayvan olabilir.

c. Animizm/ Canlandırıcılık

Çocuğun canlıya cansız muamelesi, cansıza canlı muamelesi yapmasıdır. Çift yönlüdür.

ç. Benmerkezcilik

Çocukların olayları başkasının bakış açısından ele alamamasıdır. Bu durum gündelik yaşamda farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Benmerkezci düşünme->monolog, toplu monolog paralel oyunu ortaya çıkarır.

d. Monolog

Çocuğun tek başına oyun oynarken yapacaklarını kendi kendine mırıldamasıdır. İletişim amaçlı değildir. Çocuğun oyununa dilliyile, sözcüklerle tempo tutmasıdır.

e. Toplu Monolog

Çocukların bir arada olmalarına rağmen, kendi kendilerine konuşmaları, birbirlerini dinlememeleridir. Yani çocuklar aynı anda farklı şeylerden konuşurlar.

f. Sembolik İşlev

Sembollerini kullanabilme yeteneğidir. Çocuk hiç göremediği nesnelere ve kavramları kullanabilir.

g. Paralel Oyun

Çocukların bir arada olmalarına rağmen kendi kendilerine oynamalarıdır.

h. Kişilerin sürekliliği

Çocuğun, dış görünümdeki değişiklik ya da benzerlikleri ne olursa olsun kişileri ayırt edebilmesidir.

ı. Cinsiyet Değişmezliği

Çocuk cinsiyetin dış görünüşten bağımsız olduğunu kavrar.

2. Sezgisel Dönem (4-7 yaş)

Bu dönemde çocuklar mantıklı düşünemezler sezgilerine güvenir. Bildikleri ancak göremedikleri olayları açıklamakta güçlük çekerler Eylemlerinin sonuçlarını kestiremezler. % 40 ben merkezlidir.

a. Odaktan Uzaklaşmama, Merkeziyetçilik

Çocukların bir olayın ya da nesnenin anlık veya en çok ilgi çeken yönüne odaklanmasıdır. Bu nedenle; Bir şeyin tek bir özelliğine dikkat eder. Bir anda tek bir etkinlik gerçekleştirebilirler. Bir dizi etkinliğin tek bir anına odaklanırlar. Bu nedenle tersine çeviremez, korunumu kavrayamaz.

b. Özelden Özele Akıl Yürütme

Özel bir durumdan başka özel bir duruma genelleme yapmadan akıl yürütmektir. Çocuk bu dönemde sesteş kelimeleri anlayamaz.

c. Tek Yönlü Sınıflama

Bu dönemde ki çocuklar nesnelere tek bir özelliğine göre sınıflayıp sıralayabilir.

ç. Tek Yönlü Sıralama

Çocuk sıralama yaparken en kısa-en uzun, en geniş-en dar gibi kelimeleri anlar fakat arada kalanları doğru kullanmaz.

d. Özdeşlik

Çocuk bir nesnenin doğası değişmeden görüntüsünün değişebileceğini anlamazdır.

e. Yapaycılık, Artifikalizm

Çocuğun doğa olaylarını birileri tarafından insan eliyle yapıldığı sanmasıdır.

f. Devresel tepkiler

İlk kez duyu-motor dönemde ortaya çıkan bu tepkiler bu dönemde belirgin bir hal alır.

Somut İşlemler Dönemi (7-11 Yaş)

Mantıksal düşünme başlar. Gözle görülür elle tutulur işlemleri yapabilir. Soyut kavramları somut yollarla anlayabilir.

1. Dağılma

Çocuğun benmerkezci özelliğinden kurtulması, empati kurmaya başlamasıdır.

2. Odaktan Uzaklaşma

Çocuğun bir nesnenin bir olayın sahip olduğu tüm özellikleriyle ele alabilmesidir.

3. Tersine çevrilebilirlik

Problemlerle karşılaşan çocuğun ileri yâda geriye doğru düşünebilmesi, olayları tersine çevirebilmesidir. Piaget'e göre bu dönemin en önemli özelliğidir.

4. Çok Yönlü Sınıflama ve Sıralama

Birden fazla özelliği göz önüne alarak sınıflama ve sıralama yapabilir. Korunum ve sınıflamayı; odaktan uzaklaşma ortadan kalktığı için yapabilir.

5. Tümevarımsal Düşünme

Bireyin özel gözlemlerden yola çıkarak genel kurala ulaşabilmesidir. Tümevarımla ulaşılan sonuç eldeki öznel deneyimlerle sınırlıdır. Bu nedenle aksi ispat edilene kadar doğrudur.

6. Sınıfa Dâhil Olma İlkesi

Çocuğun parça ile bütün arasındaki ilişkiyi kavrayabilmesidir. Parçalar arasındaki ilişkiyi bilerek yeni bir ilişkinin çıkarılmasıdır.

7. Korunum

Değişmezliğin anlaşılmasını ifade eder. Maddenin rengi, şekli, yeri değiştirildiğinde de aynı madde olduğunu bilmesidir. Çocuğun korunumu kazanması için özdeşlik, ödünleme ve tersinebilirliği kazanmalıdır.

- Özdeşlik/ Ayniyet:** Ekleme ya da çıkarma yoksa sonuç aynıdır.
- Ödünleme/Telafi:** Bir yöndeki büyüme, diğer yöndeki azalmayı ödünler.
- Tersinebilirlik/Dönüştürülebilirlik:** İşlem tersine çevrilirse aynı sonuç ortaya çıkar.

8. Gelişimde Ardışıklık

Çocuğun bazı somut işlem problemlerini diğerlerinden daha önce çözme eğilimlidir.

9. Dikey Dekolaj

Bir düşünce türünden diğerine geçiştir.

Soyut /Formel İşlemler Dönemi 12-18 /12+ Yaş

Birey, soyut düşünme becerisini kazanmıştır. Toplumun yapısıyla, siyasetle ve politikayla ilgilenir. Problemlerin çözümünü somut yollarla sınırlandırmaz. Ayrıca işlemleri zihinden yapabilir. Analiz, sentez, değerlendirme vb. üst

düzey zihinsel işlemleri gerçekleştirebilir. Bu döneme her birey ulaşamaz. Çünkü bu döneme geçebilmek toplumsal taleplere bağlıdır.

1. Ergen Benmerkezciliği

Daha önce görülen benmerkezci düşünce yapısı farklılaşır.

Ergen benmerkezciliği olarak yeniden ortaya çıkar. Ergen benmerkezciliği üç şekilde kendini gösterir.

a. Hayali seyirciler: Ergenin kendisini sürekli izleyen bir seyirci kitlesinin olduğunu düşünmesidir.

b. Omnipotent: Ergenin kendini diğer insanlardan farklı görmesidir. Her şeyin kendi başına geleceğini düşünür. Her sorunu kendisinin çözebileceğini savunur. Kendine bir şey olmayacağı düşüncesiyle aşırı risk alır.

c. Aşırı İdealizm: Ergenin bir düşünceye sahip olduğu zaman bunun mutlak doğruluğuna inanıp diğer görüşleri dikkate almamasıdır.

2. Tümdengelim ve tümevarım

Tümden gelim genel prensiplerden özel çıkarımlarda bulunmadır. Genel prensip doğru ise ortaya ise özel sonuçta doğru olacaktır. Bilimsel düşünmenin temelini oluşturur. Tümevarım somut işlem döneminde, tümdengelim ergenlikte kazanılır.

3. Göreceli Düşünme

Ergenin kişiye, zamana, mekâna göre değişiklikleri algılamasıdır.

4. Varsayımsal Düşünme

Bir düşünceyi uygun tezler üreterek savunma yetisidir. Bir deney planı hazırlar, uygular ve sonuca ulaşabilir.

5. Birleştirici/ Düşünme

Bir problemin birden fazla çözümünün olduğunu anlaşılmamasıdır. Bunu her değişkeni tek yek ele alıp test ederek sonra bunları birleştirerek yapar.